

Jan de Vetten, *De aanslag van Kedichem, 29 maart 1986* (Brave New Books; Amsterdam, 2020) 179p. €19,95 ISBN 9789402139051

Kedichem, 29 maart 1986: aanslag of ongeluk?

‘Er kan godverdomme wel een kind liggen slapen.’ Die gedachte schiet door het hoofd van Geert als hij uit Kedichem weggrijdt en hotel Cosmopolite in vlammen op ziet gaan. Nog kilometers later ziet hij ‘een grote zwarte rookwolk boven de weilanden hangen’. Het is 29 maart 1986. Een poging van een paar honderd krakers en antifascisten om een vergadering van de radicaal-rechtse Centrubeweging te verstoren is geëindigd in een drama. Het hotel waar de vergadering plaats had moeten vinden vat door de actie vlam en brandt volledig uit. Bij een vluchtpoging raakt Wil Schuurman, de partner van Kamerlid Hans Janmaat, zo zwaargewond dat haar been moet worden afgezet. Tot op de dag van vandaag worstelen betrokkenen, autoriteiten en journalisten met de meest fundamentele vragen: wat is er nu precies gebeurd, en hoe heeft het zo mis kunnen gaan? En was er sprake van een aanslag (met een vooropgezet plan, daders en slachtoffers) of een ongeluk?

Historicus Jan de Vetten toont dat in herinneringen en journalistieke bijdragen over Kedichem feit en fictie dikwijls door elkaar heen lopen. Zo haalt hij Schuurman aan, die in 2016 stelde dat er niemand was gestraft voor de actie. ‘Aantoonbaar onjuist’, stelt De Vetten, die laat zien dat er uiteindelijk zes mensen zijn veroordeeld. Ook de stelling van journalist Joost Niemöller dat de actie in de pers en door de politiek werd doodgezwegen klopt niet. De actie kreeg juist veel aandacht en werd vrijwel unaniem veroordeeld, toont De Vetten, die in voetnoten nog op een aantal andere onzorgvuldigheden van Niemöller wijst.

De Vetten stelt zichzelf de taak om de gebeurtenissen nauwgezet te reconstrueren en daarbij de ‘feiten [te] scheiden van de mythen’. Op basis van de reconstructie wil hij vaststellen of er gesproken kan worden van een aanslag, en of de betrokken overheden wel adequaat hebben opgetreden. De Vetten baseert zich op uitgebreid bronnenmateriaal – van archieven en interviews tot krantenanalyse en de ongepubliceerde memoires van Janmaat – dat hij verwerkt heeft in een helder gestructureerd betoog.

De actiebeweging tegen extreemrechts speelt een centrale rol in de studie. Deze kwam voort uit de kraakbeweging, die zich in de jaren tachtig ontwikkelde tot een radicale beweging met breed actierepertoire, waar ook radicale en militante acties onder vielen. Omdat geheimhouding bij dit soort acties steeds belangrijker werd, ontstond er een cultuur om niet te veel vragen te stellen. De Vetten citeert een activist die daarover zegt: ‘Bij een actie konden heel snel heel veel mensen worden geactiveerd. Je werd in een busje gedouwd en dan ging je ergens heen.’ Deze cultuur maakte de beweging echter ook zeer kwetsbaar voor manipulatie, wat onder andere bleek in Kedichem. Een klein groepje van zeer militante krakers mobiliseerde een grote groep medestanders, die geen idee hadden hoever de organisatoren bereid waren te gaan in hun actie tegen de Centrubeweging. Die kleine groep was zeer waarschijnlijk verantwoordelijk voor de brand; met stenen waren de ruiten van het hotel ingegooid, waarna er rookbommen en misschien zelfs molotowcocktails naar binnen werden gegooid. Over dat laatste waren

tijdens de voorbereidingen geen afspraken gemaakt.

Dit was dan ook de reactie van een groot aantal activisten na 29 maart: zij vonden het afschuwelijk dat de actie zo uit de hand was gelopen en dat er zwaargewonden waren gevallen. Een aantal van hen wees uitdrukkelijk op de kleine harde kern van krakers door wie zij zich gemanipuleerd voelden: 'wij zijn gebruikt, we zijn er gewoon ingeluisd'. De Vetten toont in een analyse van de reacties van activisten dat een meerderheid de actie achteraf afwees, terwijl een kleiner deel zich neutraal opstelde en een nog kleiner deel de actie en haar resultaat omarmde. Deze discussie doet denken aan het debat dat in West-Duitsland ontstond nadat een demonstrant in november 1987 bij Frankfurt een pistool trok en twee agenten doodschoot. Ook toen kwamen er vanuit de Duitse kraak-/actiebeweging vele reacties, maar geen unanieme afwijzing van geweld. De Vetten had wellicht meer aandacht kunnen besteden aan de internationale dimensie van de geweldsdiscussie. Het had zijn casus in een breder perspectief geplaatst.

Overigens wenste geen enkele activist de verantwoordelijkheid te nemen voor de brand, ook niet degenen die achteraf in een persbericht beweerden dat de actie 'voor herhaling vatbaar' was. Terwijl mensen van buiten de beweging stelden dat er brandbommen waren gegooid, hielden krakers het erop dat er 'slechts' rookbommen waren gebruikt. Wellicht dat een ervan in de gordijnen was blijven hangen, of zo oud was dat hij een steekvlam produceerde, waardoor er brand ontstond? De Vetten speurt al deze speculaties na, maar het is niet meer mogelijk om

een definitief antwoord te geven. De vraag is of het na al die jaren nog uitmaakt, stelt De Vetten als hij concludeert: 'Het massaal gooien met stenen en rookbommen naar onbeschermden mensen in een afgesloten gebouw – met daarbuiten zwaarbewapende activisten die stonden te wachten tot ze naar buiten zouden komen – moest wel een voorspelbare rampzalige afloop kennen.' Hij karakteriseert de actie dan ook als een aanslag, 'ook als er niet met brandbommen is gegooid'.

Maar het feit dat men achteraf redelijkerwijs had kunnen voorspellen dat de actie dermate uit de hand zou kunnen lopen, betekent nog niet dat er sprake was van een vooropgesteld plan van de activisten om leden van de Centruwbeweging zwaar te verwonden. En dat laatste is volgens De Vetten essentieel om te kunnen spreken van een aanslag. Toen actievoerders op 29 maart met een colonne auto's en busjes uit Utrecht vertrokken richting Kedichem, wist niemand hoe de situatie in Kedichem zou zijn en hoe de actie zich aldaar zou ontwikkelen. Natuurlijk bereidde men zich voor op een gewelddadige confrontatie, maar op basis van vroegere ervaringen en de eigen voorbereidingen ging men uit van vuistslagen, stenen gooien, rook en rel. De uiteindelijke brand en de zwaargewonde verrasten zelfs de meest gestaalde kaders uit de harde kern van de kraakbeweging. Er blijft dus ruimte voor discussie over deze conclusie van een anderszins nauwgezette en overzichtelijke studie.

Bart van der Steen, Universiteit Leiden